

Fra Mario Jurišić

A F R I K A D A N A S (1)

I.

OPĆI POGLED NA AFRIČKI KONTINENT

Pod ovim naslovom obrađivat ćemo zanimljivi afrički kontinet. Zahvatit ćemo ga sa svih strana: povijesno, kulturno, ekonomski, religiozno, politički..., da bismo na koncu, jer će članci izlaziti u nastavcima, dobili pravu sliku zemalja koje mnogo očekuju od budućnosti i gaje nadu u bolju sutrašnjicu.

Ime

Stari su Grci Afriku zvali Libija. Za Rimljane je Afrika bila posjedi koje su imali u današnjem Tunisu i Tripolisu, a kasnije su to ime proširili na cijeli kontinent. Zapravo Afer (Afri) arapski je naziv za neka plemena u Etiopiji. Po njima su Rimljani nazvali čitav kontinet Afrika. Današnji pučki naziv jest »crni kontinent«. Valjda što ima najviše ljudi obojenih crnom kožom. Neki ga nazivaju »kontinent nade«. Taj nam je naziv drag, jer kršćanstvo nema nigdje takvu budućnost kao upravo na tom kontinentu.

Otkriće

Sredozemni dio Afrike odavno je poznat. Po Egipćanima se zna i za crnačke predjele u unutrašnjosti. Feničani u 11. i 12. stoljeću imaju svoje kolonije. Kasnije su Kartadžani plovili do Senegala, pa i do Sierra Leone. Najveći geograf Klaudije Ptolomej u 2. stoljeću živi u Aleksandriji. I rimski su vojnici mnogo pridonijeli za upoznavanje »crnog kontinenta«, jer je vojska prodirala sve do Sahare, a car je Neron čak naredio da se pronađe izvor Nila.

Ipak, najveće upoznavanje Afrike lilo je u doba otkrića. Portugalci: Bartolomeo Diaz, Vasco da Gama... velika su imena u povijesti otkrivanja afričkih zemalja. Sve te istraživače vodi više praktični nego znanstveni interes. Njima je bio glavni cilj naći put za Indiju, a to bi bio

znak prodora velike trgovine. Zato ih više zanima afričko primorje nego unutrašnjost zemlje.

Prodor prema središnjem dijelu došao je kasnije. Amerika, koja je tek nedavno otkrivena, bila je zanimljivija i privlačnija. Afričke obale bile su nerazvijene i nepristupačne. Unutrašnjost je bila pustinjska, puna močvarâ i prašumâ.

Nije bilo ni putova, a rijeke u blizini ušća prave brzace i vodopade, čime sprečavaju daljnju plovidbu.

Pravi i prvi počeci istraživanja središnjeg dijela počinju 1778. god. Tada je u Londonu osnovano »Afričko društvo« (African Association). Od tada idu kolone putnikâ, učenjakâ, osvajačâ, misionarâ, pustolovâ... Ipak, dvojicu ne bismo smjeli preskočiti: Jedan je Stanly, a drugi Livingstone. S prvim je radio i Hrvat Dragutin Lerman iz Požege. Bio je generalni povjerenik za istočni Kongo, a kasnije je uživao mirovinu Belgije.

Krajem prošlog stoljeća djelovali su u Africi i još dva Hrvata: Mirko i Stjepan Seljan iz Karlovca. Radili su u Egiptu i Abesiniji. Mirko je u Abesiniji postao i upraviteljem jedne pokrajine za cara Menelika II. Braća su osnovala i grad Seljanville. Istraživali su terene i plemena. Svoje doživljaje iznijeli su u knjizi »Iz žarke Afrike«.

Sva ta istraživanja dala su jednu bolju sliku tog do tada nepoznatog svijeta. Znanstveni zanos koji je bio u početku pretvara se u veliki interes evropskih država za stjecanje novih područjâ, posebno što takvih slobodnih područjâ više nije bilo na drugim kontinentima.

Kolonizacija

Krajem 19. i početkom 20. stoljeća počinje velika utrka za kolonizaciju posjedâ u Africi. I tako nastaju:

a) *belgijski posjedi*: Belgijski Kongo, Ruanda-Urundi;

b) *engleski posjedi*: Kenya, Uganda Zanzibar, Mauritius, Njassa, Sv. Helena-Ascension-Tristan da Cunha, Seychelli, Somalija, Južno-afrički savez država, Basuto, Bečuana, Swasi, Rodezija, Nigenija, Gambija, Obala zlata, Sierra Leone, Sudan, Tanjanganjika, Južno-zapadna Afrika, Ekvatorska Afrika, Istočna Afrika, Togo, Kamerun;

c) *francuski posjedi*: Alžir, Tunis, Maroko, Zapadna Afrika, Ekvatorska Afrika, Istočna Afrika, Togo, Kamerun, Franc. Maroko;

d) *portugalski posjedi*: Kapverdski otoci, Gvineja, St. Thomè i Principe, Angola, Mozambik;

e) *španjolski posjedi*: Španjolski Maroko, Zap. Sahara, Španjolska Gvineja, Tanger.

Poslije Prvoga svjetskog rata situacija se pomalo mijenja. Zadnja tri desetljeća većina je dobila svoju slobodu i oslobodila se kolonizatorske vlasti.

Za kratko vrijeme Afrika će postati dekolonizirana. Od kada je Liberija (1847), kao prva afrička zemlja, dobila nezavisnost, pa do skorog osamostaljenja Nambije, prošlo je 133 godine. To su teške i duge borbe za nezavisnost zemalja kojih danas ima oko pedesetak samostalnih, uglavnom nesvrstanih. Među njima zadnje su dobile nezavisnost: Zelenortska Republika, Gvineja Bisao, St. Thomè i Principe, Angola, Mozambik, Komorska Republika, Sejšeli i Džibuti.

Jezik

Afrika ima dva jezika. Jedan je kolonizatorski, a drugi urođenički. Od evropskih jezika još se i danas govori: engleski, francuski, španjolski, portugalski, talijanski i nešto nizozemski (Buri).

Od jezika koji su se osvajanjem širili najvažniji je arapski. On je zavladao sjevernom Afrikom, potisnuo koptski, današnji preostatak staro-egipatskog jezika, i uništio berberski.

Zbog trgovine crnačkim robljem u zapadnoj Africi stvoreni su crnačko-kolonizatorski jezici, kao negro-portugalski, negro-engleski i negro-francuski. Te jezike u ustima crnaca nazivamo kreolskim jezicima.

Što se tiče domaćih jezika, sjeverna Afrika ima: hamito-semitsku grupu. Osim berberskog i arapskog tu spadaju i kušitski jezici, koji zauzimaju veliki teritorij južno od Egipta, između Nila i Crvenog mora, i čitavi istočni afrički rog na Indijskom oceanu. Najpoznatiji su kušitski jezici: somali, gala i etiopski. Drugu skupinu sačinjavaju razna sudanska narječja.

Afrički crnački jezici imaju tri grupe: sudansko-gvinejsku, grupu crnačkih jezika Bantu (najpoznatiji suahili), i teritorij bušmansko (khoin) -hotentotski (san) jezika. Nauka koja se bavi proučavanjem afričkih jezika zove se afrikanistika, a najpoznatiji afrikanisti u povijesti bili su Lepsius i Meinhof. Danas u Africi postoji golemi mozaik od preko 850 etničkih grupa koje govore više od 800 različitih jezika.

Stanovništvo

Rasno se Afrikanci mogu podijeliti na crnačku rasu (bantu i sudanski ogranak), hamitsku i pigmejsku. Dvije trećine Afrike su danas crnci. Afrika je imala 1975. god. 378 milijuna stanovnika na površini od 10,136.241 km². Danas ona broji 450 milijuna stanovnika.

Da bismo bolje upoznali stanovništvo Afrike, mnogi afrikanolozi donose slijedeći opis stanovništva:

- a) Svjetlokožni južni-Afrikanci (Bušmani, Hotentoti);
- b) Crnački Bantu (južno od crte sjeverozapadni Kamerun-Viktorijino jezero);

- c) Sudanski Crnci (između Bantu crnaca i Sahare);
- d) Hamiti (na sjeveru i sjeveroistoku);
- e) Semiti (Arapi, Beduini, Abesinci);
- f) Pigmejci (patuljasti narodi u centralnoj Africi);
- g) Malajci na Madagaskaru.

Zdravstveno stanje

Afrika je zemlja specijalnih bolesti. Najrasprostranjenija je bolest *sugar baby*. To je bolest neishranjenosti usljed nedostatka proteina.

Druga je *bolest spavanja*. Izaziva je neka vrst muhe. Koga ona ubode, dotični spava dok ne umre.

Treća je bolest *trahom*, očna bolest. Južno od Sahare ima oko 1,500.000 slijepaca, od toga 120.000 djece. U Centralnoj Africi svaki peti čovjek boluje od konjuktivitisa, a gubavaca ima oko 1,700.000. U čitavoj Africi ima ih oko 5,000.000. U Egiptu i Sudanu ima mnogo bilharzije, koju uzrokuje jedna vrsta crva (metilj). On dospije u crijeva i krvotok te uzrokuje krvarenje. U tim zemljama ima dosta malarije i dijareje. Nestajaća je liječnika i lijekova. Misionari uz svoj religiozni rad mnogo rade i na tom području, pa su im mnogi predsjednici država za to zahvalni.

Ekonomsko stanje

Afrika je zemlja kontrasta. Ona je domovina skoro svih dijamanata svijeta, a 60% svih zlatnih rezervi je na tom kontinentu. U njoj se nalazi neiscrpno bogatstvo ruda i petroleja.

Ipak, u Africi jedno od troje djece ne doživi petu godinu zbog neishranjenosti. Od 10 Afrikanaca 8 ih gladauje. Nigdje nije tolika razlika između bogatih i siromašnih kao tu. Zapravo, tu i nema srednjih.

Seljak koji je do sada živio uglavnom životom predaka pomalo se budi. Prosječni godišnji dohodak jest po osobi 150 dolara. Ima država, kao: Ruanda, Somalija, Mali, Lesoto, Bostwana, i sa 40 dolara. Da razlika bude uočljivija, treba se sjetiti da Evropejac ima 1.500, a Amerikanc preko 3.000 dolara. To su podaci od prije nekoliko godina. Sada je razlika još upadljiva. Prema izvještaju međunarodne banke za obnovu i razvoj sadašnje stanje malo je drukčije. Deset najbogatijih zemalja s najvećim nacionalnim dohotkom jesu: Kuvajt (14.990 dol.), Ujedinjeni Arapski Emirati (14.240), Katar (12.740), Švicarska (12.100), Luksemburg (10.410), Švedska (10.210), Danska (9.920), SAD (9.700), SR Njemačka (9.600), Norveška (9.510). Poslije njih dolaze: Kanada, Belgija, Nizozemska, Francuska...

Grupu od deset najsiromašnijih zemalja čine: Bangladeš i Laos (po 90 dolara), Butan (100), Etiopija, Mali i Nepal (120), Somalija (130), Burundi, Mozambik i Čad (140)...

Afričkog čovjeka često iskorištava i vlada manjine, ali i domaći vlastodršci.

Sjetimo se samo nekih zadnjih: Amina, Bokasse i Maciasa Nguema. To su svrgnuti uzurpatori i krvopije od kojih su dvojica uspjela pobjeći, a zadnji je platio životom za svoja djela. Bili su diktatori i krvoloci, pljačkaši visokog dometa i nezasićna apetita. Svaki od njih ima na duši stotine tisuća svojih sunarodnjaka, a Bokassi i Aminu pripisuju čak i ljuđožderstvo. I još nešto: Jedna njemačka revija napisala je kako je jedan afrički ministar kupio zlatni krevet, a drugi dio inozemne pomoći koja je upućena njegovoj zemlji prinio je na svoj konto u švicarske banke.

Glad je još uvijek prisutna u mnogim zemljama Afrike. Jedna afrička poslovice veli: »Ako netko misli da može podnositi glad, to je samo zato što se s glađu nije susreo.«

Evropejac se može nadati da će živjeti 70 — 80 godina, a Afrikanac 30 — 40. Smrtnost afričke djece veća je 30 — 40 puta nego kod evropske djece. Na jednog liječnika u Evropi spada 1000 ljudi, a u Africi 25.000 — 30.000 ljudi. A ipak Afrika daje dvije trećine svjetske proizvodnje kaka, 20% kave, 10% kaučuka i pamuka. Ona daje 25% svjetske proizvodnje bakra, 35% magnezija, 35% prirodnih fosfata, 60% zlata, 50% kroma, 10% nafte, 100% dijamanata...

Političko stanje

Većina zemalja ima svoju nezavisnost. Međutim, još ima područja koja se bore za nju. Sve zemlje Afrike uglavnom pripadaju pokretu nesvrstanih. Mnoge od njih danas igraju veliku ulogu na političkoj svjetskoj pozornici.

Ipak, još ima dosta rasne mržnje, etničko-političkih sukoba, vjerske nepodnošljivosti, ostataka kolonijalizma. U Južnoj Africi vlada apertheid. Manjina bjelaca terorizira 12 milijuna obojenih ljudi. Crkva se bori za prava crnaca. Protestira protiv legalizirane nepravde, koja će uskoro najvjerojatnije doživjeti svoj krah.

Velike sile bore se za utjecajne sfere na tom kontinentu. Međutim, afričke zemlje odbacuju svako tutorstvo. One žele biti gospodari na svome, jer ih je povijest naučila što znači kolonijalizam.

Religioznost

Afrika je religiozna zemlja. Afrikanci nisu sveci, jer imaju dobre i loše strane kao i svi ljudi, ali nemaju psovke i imaju duboku vjeru u prekogrobni život. Islam je uz animističke i fetišističke religije najraširenija vjera Afrike. Brzo se širi, jer ima pogodne uvjete.

Afriku s religioznog gledišta možemo podijeliti na četiri zone:

a) Sjeverna zona: Egipat, Libija, Tunis, Maroko i Alžir. Tu uglavnom prevladava islam.

b) Zona smještena ispod desete paralele naseljena je islamiziranim stanovništvom, ali ima dosta i pogana i kršćana.

c) Treća je zona od desete paralele do Rodezije i Južne Afrike. Tu je svijet tradicionalno poganski s brojnim živim kršćanskim zajednicama.

d) Četvrta zona obuhvaća Južnu Afriku i Rodeziju gdje vlada poznati apartheid (politika rasne diskriminacije). Tu je stanovništvo izmiješano.

Odnosi su između kršćana i muslimana dobri i snošljivi, posebno u sjevernoj Africi. Međutim, bilo je i sukoba u zadnje vrijeme, osobito u Sudanu. Sada je situacija mnogo bolja. O tome će biti govora u sljedećem broju »Službe Božje«.

Statistika iz 1973. god. govori da je u Africi bilo 130 milijuna fetišista i animista, 120 milijuna muslimana, 300.000 Židova, 24 milijuna protestanata, 15 milijuna Kopta i 30 milijuna katolika.

Kršćanstvo

a) Povijest

Sljedbenici Isusa Krista u Afriku dolaze početkom prvog stoljeća. Usprkos progonima, raskolima, krivim naucima, kršćanstvo je lijepo napredovalo. Za vrijeme sv. Augustina bilo je 470 katoličkih biskupa.

U 5. stoljeću kršćane su progonili arijski Vandali. Tada su Egipat, Libija, Thebaide i Pentapolis primili monofizitizam.

U 7. stoljeću dolazi islam, a kršćanstvo ide u pozadinu.

U 13. i 14. stoljeću počele su djelovati misije u Maroku i Tunisu, ali bez većeg uspjeha. U to vrijeme i sv. Franjo šalje svoje prve drugove u sjev. Afriku. U ostalim dijelovima Afrike kršćanstvo se uglavnom širi od 15. stoljeća.

Pravi misionarski zamah počinje tek polovicom 19. stoljeća. Pod vodstvom Propagande počela se organizirati katolička Crkva u srednjoj (Sudan) i južnoj Africi.

b) Sadašnjost

Početkom ovog stoljeća, posebno poslije dva rata, kršćanstvo doživljava svoj veliki uspon. Ako uzmemo u obzir da je prvi svećenik Afrikanac ređen 1933. u Ugandi, da su prvi biskupi imenovani 1939 u Ugandi i na Madagaskaru, da je prvi crni kardinal stavio zeleni šešir 1960. u Tanzaniji, onda je stanje Crkve u Africi zbilja optimističko. Evo kako je rastao broj poslijeratnih katolika:

Na početku rata Afrika je imala 11 milijuna katolika. God. 1951. ima ih 15 milijuna, god. 1961. broj se povećao na 22 milijuna. God. 1973. na kontinentu se nalazi 30 milijuna, god. 1974. »crni kontinent« ima 42 milijuna, a 1980. god. Afrika broji 50 milijuna katolika. Kažu da sada broj katolika naraste svake godine za dva milijuna.

Afrika je imala 1977. god. 5.000 dijecezanskih svećenika, 12.500 svećenika-redovnika, 600 redovnika-braće, 17.000 redovnica. Zadnje tri godine broj se znatno povećao. Danas ona ima 360 biskupa, od kojih 280 Afrikanaca, preko 30.000 redovnica i blizu 20.000 svećenika. Afrika ima i svoje kardinale u: Zairu, Volti, Keniji, Senegalu, Nigeriji, Tanzaniji, Ugandi, Madagaskaru, uz Egipat, Alžir i Južnu Afriku, Kardinal crnac Bernardin Gantin iz Benina (Dahomej) radi u rimskoj kuriji i bio je među ozbiljnim kandidatima za novog papu.

c) *Budućnost*

Afrika je kontinent nade u svakom pogledu. Predviđa se da će na kraju stoljeća imati blizu 800 milijuna stanovnika s preko 50 nezavisnih država. Katoličko pučanstvo je u porastu zbog velikog krštavanja djece, ali i zbog odraslih katekumena koji traže da uđu u Crkvu. Afrička mlada Crkva mnogo ulaže u odgoj redovničko-svećeničkog klera, spremanju i naobrazbi laičkih animatora, kršćanskom odgoju mladeži, animiranju mjesnih zajednica... Istina, budućnost je kršćanske Afrike na novim novokršćenicima, misionarima, katehetama..., ali je još uvijek potreba stranih misionara. Mnogi biskupi, pa i narod, traže svećenike i redovnike.

Predsjednik Tanazije, Julius Njerere, inače uvjereni katolik, veli: »Još ćemo dugo trebati svećenika koji su voljni napustiti svoju zemlju i doći ovamo da nam pomognu«. Generalni tajnik BK Zaira, O. Gv^y Mosmans veli: »Posve je krivo tvrditi da je uloga evropskih misionara ovdje završena. Naprotiv, položaj Crkve u Zairu zahtijeva još više misionarske suradnje, kako sada, tako i kroz duži vremenski period u budućnosti«. Otac Chevillard, član Reda bijelih Otaca, anketirao je biskupe, svećenike, i misionare po Africi. Evo njegova zaključka: »Svi žele da dođe misionar. Njegov odlazak veliko je obogaćenje za Afrikance.« Istina, Afrika traži od evropskih misionara da budu puni Božjega duha, da ne vladaju i mudruju, da budu prijatelji afričkog naroda i suradnici s domaćim svećenstvom, da rade prvotno na religioznom, a onda i na kulturnom polju... Takvi ljudi zajedno s domaćim klerom vrlo dobro mogu izgrađivati budućnost kršćanske Afrike.

Ima i poteškoća: nacionalizacija školâ, nesređene političke prilike, nesigurnost mnogih koji su na vladi, kršćanski brak i obitelj, nedostatak klera, približavanje bogoslovnih pojmova, utjecaj vrača i čarobnjaka, krivo traženje shvaćenog afričkog identiteta koji dovodi do pretjeranih nacionalističkih napetosti (Zair)... Uza sve to, Afrika ipak ima lijepu

budućnost. Afrikanci su zaljubljeni u Sv. pismo više nego Evropljani. Bolje ga razumiju, jer imaju semitskog duha, duha onoga naroda preko kojega nam i dolazi Božja poruka. Oni su željni istine, ljubavi i humanosti koja se očitovala u čovjekoljublju Isusa Krista.

Crkva je islužbeno sve to potvrdila dolaskom Pavla VI. u Afriku (Ugandu). Kad je letio u New York, poslao je poruku koja glasi: *»Afriko, zemljo draga, bogata šarenilom svojih narodâ i tradicijâ, o tebi čuvamo ugodna osjećanja . . . Mi na ovaj kontinent i na njegove stanovnike zazivamo od svega srca obilne nebeske milosti: napredak, procvat, blagostanje i svako dobro materijalnog i duhovnog reda, a posebno božanski dar mira«.*

Eto, zato je i Ivan Pavao II. navijestio 2. veljače ove godine u audijenciji za diplomatske predstavnike, svećeničke kandidate i građane 31 afričke države da će još ove godine posjetiti Afriku. Iako mu je putovanje ograničeno na nekoliko zemalja, on time želi ohrabriti i počastiti cijelu Afriku. Sv. Otac želi kao i njegov Predšasnik: ustati protiv rasne diskriminacije, voditi dijalog s drugim religijama na afričkom kontinentu, a za nagle promjene koje zahvaćaju Afriku on želi da se, uz veliku mjeru mudrosti i humanosti, u njihovu provođenju sačuvaju i autentične vrednote afričkog mentaliteta.

II.

AFRIKANIZACIJA CRKVE

Veliki papa Pavao VI. krenuo je na put u Afriku 31. srpnja 1969. godine. On je bio već u Africi 1962. godine, ali kao nadbiskup Milana. Posjetio je mnoge zemlje, i na kraju je izjavio: *»Imam Afriku u srcu!«* On je svojim posjetom Ugandi snažno potakao afrikanizaciju Crkve, koja je u punom jeku. Vjerojatno to želi učiniti i Ivan Pavao II. svojim posjetom Africi u skoro vrijeme.

Njegov posjet Africi razlikovao se je po sadržaju i po duhu od svih ostalih njegovih putovanja dalekim zemljama i kontinentima. Tu nije imao problema, kao možda u Južnoj Americi, ali su njegova 52 sata, koliko je boravio u Africi, veoma važna.

a) Pavao VI. i afrikanizacija Crkve

Pavao VI. došao je u Afriku s posebnim poticajima i inicijativama. U Kampali, gdje je održana prva sveafrička biskupska konferencija, papa je pokazao svoju širinu, naprednost i smionost. U jednom svom govoru svećenstvu Afrike on veli: *»Vi ste sada sami svoji misionari!«* Istina, proces afrikanizacije Crkve nije počeo s papinim posjetom, ali je dobio jaki impuls i precizniju programatičnost.

Pavao VI. priznao je »zrelost Afrike« za stanovitu autonomnost ili čak originalnost Crkve u njoj. Crkva u Africi ne smije se više smatrati kao neki nusprodukt rimske Crkve. Ona mora svojim crnačkim sadržajem, revaloriziranom crnačkom civilizacijom, pridonijeti istinskoj universalnosti Crkve. On veli: *»Vi morate ostati iskreno afrički, pa i u svojoj interpretaciji kršćanskog života. Vi možete formulirati katolicizam u terminima sasvim odgovarajućim vašim kulturama, jer ćete samo tako Katoličkoj Crkvi dati svoj dragocijeni originalni prilog, koji je u ovom času povijesti osobito potreban.«*

Papa nije želio da katolicizam u Africi djeluje u starom kolonijalističkom duhu, često kao nosilac neke evropske ili zapadne kulture, koja je često imala samo etiketu »kršćanska«, nego kao nešto sasvim novog u duhu Evanđelja koje je darovano svim ljudima.

Kršćanstvo se sigurno nije kroz povijest mnogo trudilo da se prilagodi afričkom mentalitetu. Mislilo se da Afrikanac mora postati Evropejac, ako misli postati katolik. Radi toga su se mnogi smatrali poniženi i na neki način opljačkani. Bilo je stvoreno jedno sasvim krivo mišljenje da je kršćanstvo vjera bijelih, a ne crnih ljudi. Afrikanci su često trebali odbaciti svoje običaje, obrede, način mišljenja, ime, kulturu..., da bi postali kršćani. To je bila velika pogreška.

Pavao VI. je imao malo drukčije mišljenje nego njegov predšasnik Pio XII. Ovaj je više mislio da Africi treba donijeti evropsku, kršćansku civilizaciju posredstvom vjere, a Pavao VI. želi, umjesto katolizacije Afrike, afrikanizaciju katolicizma.

Na Drugom Vatikanskom saboru sve je to bilo uočeno, osobito od afričkog episkopata. Svi su skoro afrički biskupi isticali kako je nužno napustiti ideje o istovjetnosti kršćanstva sa zapadnom kulturom i civilizacijom. Crkva mora priznati afričku crnačku civilizaciju i kulturu. Pokazivano je na islam koji tako postupa, pa ima mnogo uspjeha.

Pavao VI. 1968. god. izdaje dokument, ili bolje rečeno, šalje poruku afričkim biskupima: *»Crkva s velikim poštovanjem gleda moralne i vjerske vrijednosti afričke civilizacije. U njima ona vidi mogućnost da uspješno prenese evanđeosku poruku i da požuri stvaranju novog društva u zajednici s Kristom«.*

Komentirajući tu poruku veliki funkcioner Ujedinjenih Naroda Afrikanac D' Arboussier veli: *»Papina poruka u meni je izazvala veliko oduševljenje. Ona brani ono što smo mi uvijek nastojali obraniti: vlastitu vrijednost afričke civilizacije. Nije čudo. Ljudi iz Afrike, Tertulijan, i Augustin i drugi veliki biskupi, dali su veliki prinos Katoličkoj Crkvi. Afrika je gradila kršćanske katedrale, u vrijeme kad su po Francuskoj harali veliki poganski barbari. Kod nas u Africi sumnjiče Katoličku Crkvu da je ekspoziura velikih sila. Ova poruka priznaje Africi njezino pravo mjesto u svijetu. Njome Pavao VI. pruža neprocijenjivu vrijednost u tome što poziva na suradnju razvijene i nerazvijene i to na temelju jednakopravnosti i ljudskog dostojanstva.«*

Sigurno možemo kazati da je prvi razlog papina putovanja u Afriku bio upravo taj. Bilo ih je i drugih, ali je prvotno trebalo valorizirati veliku duhovnu, kulturnu, moralnu baštinu Afrikanaca. Zapadna kultura ne smije više biti prenošenje kršćanstva po svijetu. Kršćanstvo ne smije nikoga otuđiti niti izdvojiti iz vlastite sredine. Ono ga mora obogatiti, produhoviti njegove vlastite vrednote i uklopiti se u izvorne afričke vrijednosti.

b) Prilagođena liturgija

Ni liturgija nije nepromjenjiva u svojim nebitnim elementima. I ona treba da se adaptira, da postane originalna i svojevrsna za Afriku.

U Dahomeju dvije časne sestre položile su zavjet na ovaj način: Najprije je jedna od sestara zamolila roditelje za dopuštenje da se može njihova kći darovati Bogu. Do nogu jedne i druge majke odložene su brojne posude s prosom, rižom, spužvama, sapunom, soli... Proso i riža znak su plodnosti, spužva i sapun znak su čistoće. Zatim su svi članovi obitelji kazali: *»Prihvaćamo darove. Naša kći neka bude vaša kći.«*

Onda su zvali svoje pokojne da čuju njihove kćeri, koje su prihvatile zavjete pred velikim poglavicom svih Bariba, koji je došao iz Kuande (115 km.) radi te svečanosti. Navečer je kasno udarao tam-tam. Otac biskup, koji je bio prisutan na toj svečanosti i vodio liturgiju, bio je sretan što vidi taj divni obred.

Uvađa se pomalo i »afrička Misa«. Bez igre, bubnja, plesa nema kod Afrikanaca života. Uvađaju se i liturgijska odijela, kao i odijela u običnom životu. Nadbiskup Dakara u Senegalu mons. Hyacinthe Thian-doum, predložio je svećenicima da nose domaće tradicionalno odijelo »boubou.«

U Burundi su crkvene pjesme u narodnoj melodiji. Za veće blagdane pleše se za vrijeme prikazanja i poslije podizanja. Plešu žene i djevojke, a mladići bubnjaju. Nitko ništa ne govori. Pokreti ruku i tijela govore i mole. Posebno to ima veliki uspjeh ako su zajednice malobrojne.

Zambijska Crkva uzela je glazbu i prilagodila je slavljenju liturgije. Čak i za vrijeme podizanja oni najsvečaniji čin prate ritmičkim pokretima i poklicima.

Svi kršćani, koji su živjeli u različitim tradicionalističkim religijama, prve plodove svojih usjeva nosili su poglavici da im umiri duhove, a prije sijanja sjemena su nosili vraču.

Sada, kad su prešli na kršćanstvo, nastavili su s tim tradicionalnim običajima. Razlika je samo u tom što sjeme i prve plodove ne nose vračaru niti plemenskom poglavici već na oltar.

I kod sakramenata se pomalo uvode stari afrički obredni običaji. Razne sekte to više koriste nego Katolička Crkva, pa je s te strane otežan pristup u Kristovu zajednicu. Ne treba se bojati raznolikosti u vanjskom slavljenju Boga. Ostaje ista vjera, Misa, sakramenti... ali se oblače u najrazličitije ruho, što može samo koristiti i što je vanjski znak nutarnjeg bogatstva koje se nalazi u Kristovu misteriju.

Nitko nema pravo kazati da je jedino ispravan njegov način slavljenja Boga. Svaki čovjek, pa i narod, čuje Boga u svojoj zemlji na svom jeziku. Krist dolazi svakom čovjeku kao brat, prijatelj, sunarodnjak i rođak. Krist nikome nije stranac. Sasvim je onda logična raznolikost u liturgiji. Onima pak koji bi željeli svagdje i uvijek jednaku liturgiju trebalo bi kazati da bi onda oni morali upotrebljavati aramejsku, kojom se i Krist služio. Duhovi su, međutim, pokazali neispravnost te tvrdnje, jer se Krist s kršćanstvom prilagodio raznolikostima pojedinih naroda i kultura.

Poslije II. vatikanskog sabora pitanje prilagođavanja liturgije različitim kulturama svakodnevno je na tapetu. Liturgijska uniformiranost bila je potrebna onda kad su ljudi vjerovali da se bez toga jedinstvo vjere ne može spasiti. Ima ih koji i danas tako misle, pa u raznolikosti koju je dopustio II. vatikanski sabor vide zbrku i propadanje vjere.

Liturgija je izražaj i znak nečega. Ona mora pomoći čovjeku da vidi živoga Boga i očitovati Bogu živi odgovor čovjeka. A obje te funkcije mogu se ostvariti u jednoličnosti i raznolikosti liturgije.

Istina, ne može svatko raditi što hoće. Dokumenti II. vatikanskog sabora žele da bude sporazum i dijalog između biskupskih konferencija i Kongregacije za bogoslužje u Rimu, da ne bi došlo do ispada i pretjeranosti na reakciju nekadašnje tvrde uniformiranosti.

Biskupi Indije su uvidjeli potrebu stvaranja novih oblika u liturgiji. Rim je to (1968.) odmah odobrio. Uvedeni su neki gesti koji mnogo više govore Indijancima nego naša poklecanja ili poljubac mira. Zatim svjetlo kod Mise, pa i misno odijelo prilagođeno je indijskim običajima. Htjelo se uvesti u liturgiju tradicionalističke indijske pokrete, koji su njima bliži i intimniji. Na taj način se dolazi sve više do svijesti kako je život indijskog naroda prihvaćen i posvećen od samoga Krista. Možda će se poći i dalje, pa će se i u kršćansku liturgiju uvesti neki tekstovi starih indijskih knjiga.

I Afrika pronalazi nove putove koji mogu obogatiti liturgijski život obojenog čovjeka. Studiranje, savjetovanje, drugovanje, dogovaranje, eksperimentiranje... izgleda da je u Africi potrebno kao nigdje drugo. Potrebna je »afrikanizacija Crkve« na tom kontinentu. Kršćanstvo je bilo previše do sada zapadno i nije znalo obogatiti se izvornim vrednotama Afrike.

U Zairu je osnovana nova družba sestara, koja nosi sasvim afričke oznake. Imaju domaću nošnju. Zavjete su dobile iz ruku apostolskog nuncija u Kinšasi po afričkom ritualu: svaka je sestra kanula kap svoje

krvi na bijeli rubac. Time je označena njihova »krvna veza« s Kristom. Za vrijeme Mise svoje su pjevanje pratile malim bubnjićima i izvodile pokrete kao na plesu.

c) Togoansko iskustvo

Možda bi ovdje dobro došao izvještaj mons. Hanriona, franjevca, biskupa Dapanoga u Togu.

To je mala država s nešto preko 2 milijuna žitelji, od toga ima blizu 350.000 katolika. Evo što on kaže: *»Misionari su ovdje bili kao kod kuće, sada su zapravo samo kao gosti. Imenuju se domaći biskupi i svećenici (on je jedini biskup stranac). Odnosi su dobri, a pastoralna suradnja je otežana. Uzrok je ponajčešće u razlici mentaliteta.«*

Liturgijski život u njegovoj biskupiji je bujan. Sv. Stolica ga je ovlastila da eksperimentira s obredom krštenja odraslih. Tako se primjenjuje trogodišnji katekumenat i krštenje u etapama, kao nekada kod sakramenta sv. Reda, koji se primao u više stupnjeva. Što se tiče sakramenta sv. Euharistije i sudjelovanja u bogoslužju, razlika je između krajeva gdje se kršćanstvo već dugo ukorijenilo i krajeva gdje je tek nedavno zasađeno. U starokršćanskim crkvama, što se tiče liturgije, vjernici su veliki formalisti. Teško prihvaćaju liturgijske promjene, ne vole uvođenje domaćih instrumenata u bogoslužje... U krajevima gdje kršćanstvo nema duge tradicije toga nema.

Približavanje afričkom čovjeku je potrebno. Treba znati njemu prići i donijeti mu Veselu vijest. Evo kako on to radi: *»Mi idemo sporo i postepeno u naviještanju Evanđelja. Počinjeno po prilici ovako: Bog, kojega vi priznajete, postoji, ali ga još dobro ne poznajete. Mi vam želimo reći da nas on sve ljubi, a da bi ispunio našu želju da ga upoznamo, poslao je svoga Sina. On je došao usavršiti ono što i vi vjerujete i što činite. I kod vas ima loših, ali i dobrih stvari. Bog nam govori što je zlo a što je dobro. Takav psihološko-pedagoški postupak traži mnogo vremena i strpljenja, ali su rezultati vrlo kvalitetni.«*

U Togu proces afrikanizacije nije poprimio ekstremne oblike kao npr. u Zairu ili Ugandi. Ovdje se traži da se Crkva ne miješa u državne poslove, a država želi da Afrikanci upravljaju Crkvom. Sada se otvara u Togu i afrička viša teološka škola, koja bi istraživala teologiju u afričkom ambijentu. Tu bi se proučavali načini i metode prilagođavanja tom mentalitetu, jer Crkva ne želi počiniti grješke nekadašnjih misionara koji su u svom zanosu možda i nehotice gušili mnoge vjerske, kulturne i folklorne običaje i na taj način osiromašili domaću Crkvu. Afrikanci vole misionare. Od njih traže da njeguju duh poniznosti i molitve i da njeguju osjećaj služenja. Ako su nekad misionari zapovijedali, danas moraju služiti.«

njem za njihove potrebe, posebno danas; s razumijevanjem za njihove probleme, za njihove krize, koje su vjerojatno teže nego prije nekoliko decenija. Moramo za njih imati razumijevanje. Tek će tada oni imati odvažnosti da nam se otkriju, i tek tada možemo im pomoći.

Osim toga, za njih moramo naći vremena. Živimo u jurnjavi vremena, u vremenu mnogostruko zauzetom. Svatko je zauzet, nitko nije miran. Koliki se mladi ljudi tuže da njihovi roditelji nemaju za njih nimalo vremena. Potrebno je naglasiti, djeca imaju pravo na naše vrijeme, na naše razumijevanje.

Što li je sve iz tih riječi nastalo u povijesti Crkve! Socijalne i karitativne ustanove, instituti, duhovni redovi koji su u krilu Crkve nastali i još uvijek nastaju. Pomislimo samo na svete velikane: Camillo de Lellis, Vinko Paulski, Adolf Kolping, biskup Ketteler, Don Bosco itd.

Nevolja koja se danas nameće i gdje se Kristovo načelo može primijeniti jesu djeca iz Vietnama. Vrlo je lijepo, prisjetimo se, što je u tom smislu inicijativa u mnogim zemljama potekla od katoličkog Karitasa i što se upravo katolički roditelji, koji sami imaju djecu, javljaju da bi preuzeli spomenutu djecu.

Treće načelo: »A tko na grijeh navede jednoga od ovih malenih što u me vjeruju, bolje bi bilo da mu objese o vrat mlinski kamen što ga okreće magare i da ga utope u dnu mora. Jao svijetu zbog sablazni!« (Mt 18, 6—7).

To su oštre i teške riječi. Dijete ima pravo na čudorednu zaštitu. Ovdje se radi o odgovornosti svakoga čovjeka prema drugom čovjeku. Znamo što je sablazan: ponašanje koje je drugome poticaj, pobuda i prigoda za grijeh.

Čitavo naše vladanje ima — u dobrom i zlom smislu — odjeka kod drugih ljudi. Toga moramo biti svjesni, nadasve kad se radi o mladima. Mladi se lakše ranjavaju, jer još nemaju tako dobrih zaštitnih snaga kao odrasli. Osim toga, znamo da mladi običavaju nasljedstvo ono što vide kod starijih.

Na žalost, mnoga su djeca već u roditeljskoj kući izložena sablazni: roditelji koji ne mole, koji ne pohađaju crkve, koji se pred djecom svađaju itd, Ima mnogo toga što su djeca prepatila u roditeljskoj kući i što moraju nositi kroz čitav život.

Želio bih još jedno naglasiti: odgovornu upotrebu mass-medija. Roditelji moraju odgajati svoju djecu. Stoga nikako ne ide da dijete čim dođe iz škole kući odmah pritisne dugme i gleda bilo što, bilo da mu to odgovara ili ne odgovara. Roditelji moraju razviti kritički smisao: »Što odgovara? Što ne odgovara...?«

Preveo: Fr. Lj. Š.

ŠTO MOŽEMO NAUČITI OD ŽIDOVA S OBZIROM NA ČITANJE BIBLIJSKIH TEKSTOVA?

Na liturgijskom simpoziju u Salzburgu, studenoga 1979., Arno Schilson je, između ostaloga, naglasio kako praksa sinagogalnoga židovskog bogoslužja treba svratiti našu pozornost na značenje čitanja biblijskih tekstova.

U smislu II. vatikanskog sabora čitanje biblijskih tekstova na narodnom jeziku treba imati značenje koje prije njega uopće nije moglo imati. Čitanjem biblijskih tekstova u bogoslužju na narodnom jeziku kao da se izgubila svijest da je to službeno čitanje pa se zbog toga na nj malo priprema.

Dobro je stoga prisjetiti se koliko je značenje pridavano čitanju biblijskih tekstova unutar židovskog bogoslužja. Kao osnovno pravilo vrijedilo je načelo: Svaki odsjek treba čitač sam za sebe pročitati dva, tri puta prije negoli javno nastupi. To potvrđuju slijedeći navodi: